

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΛΟΓΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΔΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Υ Π Ο
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΟΤΣΜΑΝΙΔΗ, π.Θ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Η ΑΜΑΡΤΙΑ*

Γενικά.

Ἡ ἄμαρτία, κατὰ τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν μορφήν, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἀκο-
λουθίας αὐτῆς, ἀποτελεῖ καίριον ἀνθρωπολογικὸν καὶ σωτηριολογικὸν πρό-
βλημα τῆς Δογματικῆς Θεολογίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Συμβολικῆς τοιαύτης· οὐχ
ἦττον δὲ καὶ τῆς καθ' ἡμέραν καὶ τῆς καθ' ὄλου ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ αἱ
προεκτάσεις αὐτῆς φθάνουν μέχρι τῶν προϋποθέσεων τῆς Ἰατρικῆς, μάλιστα
δὲ τῆς Ψυχιατρικῆς, τῆς Κοινωνιολογίας καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν, ἀσφαλῶς δὲ
καὶ τῆς Ἠθικῆς. Ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ κυριαρχοῦσαι σήμερον περὶ
ἀνθρώπου ἀντιλήψεις καὶ πολιτικοκοινωνικαὶ πρακτικαὶ εἰς τὸν χῶρον τοῦ
Δυτικοῦ λεγομένου Πολιτισμοῦ, εἰς ὃν ἐντάσσεται καὶ ὁ εἰς τὰς καιὰ Ἀνατο-
λὰς χώρας, ἐνθα ὑφίστανται Μαρξιστικὰ σχήματα, εἶναι αἱ τελευταῖαι, μέ-
χρι σήμερον, προεκτάσεις τῆς Φραγκολατινικῆς, Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ Προ-
τεσταντικῆς ἀνθρωπολογίας, καθίσταται τὸ περὶ ἄμαρτίας θέμα καίριον καὶ
ἀποφασιστικῆς σημασίας σήμερον εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε. Ἀνακύπτει ὅθεν ἡ
ἀνάγκη ὅπως ἡ Ὁρθοδοξία, ἀπαλλασσομένη τῶν Δυτικῶν ἐπιδράσεων, δώσῃ
τὴν μαρτυριαν αὐτῆς ὡς Φῶς καὶ ἄλας τῆς γῆς. Διὸ καὶ τὸ περὶ ἄμαρτίας θέμα
ἀποτελεῖ κεντρικὸν τοιοῦτον τῆς παρουσίας ἐργασίας.

Εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Ἐκκλησίας⁴⁵ ἡ ἄμαρτία ἐκφράζεται διὰ πολλῶν
εἰκόνων. Ἡ ὑπὸ τῶν ἀγίων καὶ φίλων τοῦ Χριστοῦ βίωσις τῆς θεώσεως, ὡς
ἐπιτυχοῦς κατὰ τῆς ἄμαρτίας ἀγῶνος, ἐπλούτισε τὴν «γλῶσσαν» αὐτὴν μὲ

* Σημ. τ. Σ. Τὸ περὶ ἄμαρτίας ἀπόσπασμα τοῦτο, ὅπερ ἐξ ἀβλεψίας παρελείφθη
— δι' ἣν αἰτούμεθα τὴν συγγνώμην τῶν ἀναγνωστῶν — ἀποτελεῖ τὸ β' κεφάλαιον τοῦ
Α' μέρους τῆς μελέτης τοῦ κ. Β. Κοτσμανίδη, καὶ ἡ θέσις του εὑρίσκεται μετὰ
τὴν § α' Ὁ Πειρασμὸς» (βλ. «Θεολογία», τ. ΜΘ', 1978, σελ. 923).

45. Πρβλ. Χ. Μπόκη, Ἡ Χριστιανικὴ γλῶσσα, περιοδ. Κοινωνία, 1975, τ. 4·
Τοῦ Ἰδίου, Ἡ γλῶσσα τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, Θεσ/νίκη 1970.

ικανόν πλήθος ἐκφράσεων περὶ τῆς ἁμαρτίας κατὰ τε τὴν οὐσίαν αὐτῆς καὶ κατὰ τὴν ἔκφανσιν καὶ τὰς συνεπειάς, τῶν ὁποίων ἡ συναγωγή, ταξινομήσις καὶ ἀνάλυσις δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς μίαν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον περιγραφὴν αὐτῆς. Οἱ δὲ ὑπὸ μελέτην Κανόνες παρέχουν ἱκανόν πλήθος καὶ μεγάλην ποικιλίαν τοιούτων ρητῶν ἀνθρωπίνων λόγων περὶ τοῦ κατ' οὐσίαν ἀρρήτου τούτου συμβεβηκότος.

Εἰκόνες τῆς πτώσεως καὶ ἁμαρτίας.

Αἱ εἰς τὰ ὑπὸ μελέτην λειτουργικὰ κείμενα χρησιμοποιούμεναι εἰκόνες καὶ ἐκφράσεις περὶ τῆς ἁμαρτίας εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

1. «Πόρρω Θεοῦ» κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου⁴⁶. Διὸ καὶ ἡ σωτηρία ἔχει τὸν χαρακτήρα ἐλξεως⁴⁷ καὶ ἀνακλήσεως⁴⁸ πρὸς τὸν Θεόν.

2. Ἐχθρα πρὸς Θεὸν τοῦ ἀνθρώπου⁴⁹, οὐδαμῶς δὲ ἔχθρα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Διὸ καὶ ἡ σωτηρία χαρακτηρίζεται ὡς καταλλαγὴ⁵⁰ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἰρήνη⁵¹ μετ' Αὐτοῦ.

3. Φθορὰ⁵² τοῦ ἀνθρώπου. Διὸ ἡ σωτηρία ἐμφαίνεται ὡς καινουργία, ἀνακαίνισις, καινοποιήσις καὶ ἀνάπλασις⁵³.

46. Εὐαγ. ἡ' 1 «...ἀντέφθην ἡ Παρθένος... ἤσθη σου τοῖς λόγοις, ἀλλὰ δέδοικα θαμβηθεῖσα, μὴ ἀπάτη με ὡς Εἰδαν πόρρω πέμψης Θεοῦ...»

47. Θφν. Β' γ' 2 «Ἐλκει πρὸς Αὐτὸν τὴν Θεόδητον φύσιν...».

48. Στ. ἡ' 1 «Ἵψουμένου ξύλου, ραντισθέντος ἐν αἵματι, τοῦ σαρκωθέντος Λόγου Θεοῦ, ὑμεῖτε αἱ τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις, βροτῶν τὴν ἀνάκλησιν ἐορτάζουσαι...»

49. Χρστγ. Β' ε' 1: «Ἀπηνές ἔχθος τὸ πρὸς αὐτὸν Δεσπότης, τεμῶν διαμπαξί, σαρκὸς ἐν παρουσίᾳ...».

Πρβλ. καὶ Θφν. Α' ε' εἰρ.: «Ἰησοῦς ὁ Ζωῆς ἀρχηγὸς λύσαι τὸ κατάκριμα ἦκει Ἄδᾶμ τοῦ Πρωτοπλάστου καθαρσίαν δὲ ὡς Θεὸς μὴ δεόμενος, τῷ πεσόντι καθαίρεται ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐν ᾧ τὴν ἔχθραν κτείνας ὑπερέχουσιν... εἰρήνην χαρίζεται».

50. Χρστγ. Α' ε' 2: «Ἰδοὺ ἡ Παρθένος, ὡς πάλαι φησὶν, ἐν γαστρὶ συλλαβοῦσα ἐκύησε Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα καὶ μένει Παρθένος δι' ἧς καταλλαγέντες Θεῷ οἱ ἁμαρτωλοί...». Ἐννοεῖται ὅτι ἡ «διὰ τῆς Θεοτόκου καταλλαγῆ Θεῷ νοεῖται οὐχὶ ἄμεσος, ἀλλ' ἔμεσος, ἦτοι διὰ τοῦ δι' αὐτῆς ἐνανθρωπήσαντος.

51. Θφν. Α' ε' εἰρ. ἐ.δ. καὶ Θφν. Α' ε' 2: «Ὁ Χριστὸς «...παρὼν γὰρ νῦν εἰρήνην χαρίζεται». Χρστγ. Α' ε' εἰρ.: «Θεὸς ὢν εἰρήνης, Πατὴρ οἰκτιρμῶν, τῆς μεγάλης βουλής σου τὸν Ἄγγελον εἰρήνην παρεχόμενον ἀπέστειλας ἡμῖν...» Πρβλ. Ἦσ. 9,6. Ἰω. 14,27. Ἐφ. 2,14.

52. Θφν. Α' α' 1: «Ἀδὰμ τὸν φθαρέντα ἀναπλάττει... ὁ Βασιλεὺς τῶν αἰώνων».

Θφν. Α' θ' 1: «...οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξεν Ἄδᾶμ ἐν πτώσει καὶ γὰρ αὐτοῦ εἰσήκουσε Κύριος ἐλθὼν ρεῖθροις τοῦ Ἰορδάνου, φθαρέντα δὲ ἀνεκαίνισεν».

Θφν. Α' στ' εἰρ.: «...ἰδοὺ γὰρ πάρεστι Χριστὸς, ἐκ φθορᾶς τὸν κόσμον λυτρούμενος». Χρστγ. Β' δ' 2 «Ἐθνη τὸ πρόσθεν τῆ φθορᾶ βεβυσμένα...» Στ. ζ' 1: «Ἐύλου γευσάμενος ὁ πρῶτος ἐν βροτοῖς, φθορᾶ παρῴκησε...».

53. Θφν. Β' δ' εἰρ. «Πυρσῶ καθαρθεὶς μυστικῆς θεωρίας, ὑμῶν προφήτης τὴν βροτῶν καινουργίαν...».

4. Ροή, κατολισθήσις καὶ πτώσις ἀπὸ τῆς κρείττονος θείας ζωῆς⁵⁴ εἰς ζοφώδη τινά⁵⁵, ὡς ἐκπτώσις-«ξέπεσμός»⁵⁶. Διὰ ταῦτα ἡ σωτηρία ἐμφαίνεται ὡς ἀνύψωσις⁵⁷.

5. «Κάτω νεύσις» καὶ καταφορά⁵⁸, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπὸ τὴν καταπίεσιν «ρώμης βιαίας» ἀδυναμίας πρὸς ἀνάκυψιν ὡς ἀναγκαστικὴ ἐπίκυψις. Διὸ ἡ σωτηρία χαρακτηρίζεται ὡς ἔγερσις καὶ ἀνόρθωσις.

6. Πτωχεία⁵⁹, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπωλείας καὶ στερήσεως καὶ ἐνδεΐας ἀναγκαίων ἀγαθῶν.

7. Πλάνη καὶ νηπιοφοροσύνη⁶⁰, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀδυναμίας πρὸς ὀρθὴν καὶ ἀκριβῆ κρίσιν καὶ ὀρθοφοροσύνην.

8. Πλάνη⁶¹, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ματαίας καὶ ὀδυνηρᾶς περιπλανήσεως εἰς ξένην καὶ ἄγνωστον καὶ ἐρημαίαν χώραν, διὸ καὶ ἡ σωτηρία χαρακτηρίζεται ἀντιστοίχως ὡς ἐπαναφορὰ καὶ ἐπιστροφή εἰς «νομὴν φερέσβιον».

Θφν. Α' Θ' 2: «...ρανεῖ γὰρ ὕδωρ καινοποιὸν Χριστὸς τοῖς προστρέχουσιν αὐτῷ ἐν πίστει...».

Θφν. Α' στ' 2: «Χριστὸς... ἐν Πνεύματι δὲ καινοποιεῖ δι' ὕδατος χάριτι τοὺς ἐπιγνώμονας αὐτοῦ τῆς θεότητος».

Χρστγ. Α' α' 1 «Ρεῦσαντα ἐκ παραβάσεως Θεοῦ τὸν κατ' εἰκόνα γενόμενον, ὅλον τῆς φθορᾶς ὑπάρξαντα, κρείττονος ἐπταικότα θείας ζωῆς, αἰθίς ἀναπλάττει ὁ σοφὸς Δημιουργός...».

Χρστγ. Β' δ' εἰρ. «Γένους βροτείου τὴν ἀνάπασιν πάλαι ἄδων προφήτης Ἄββακούμ».

54. Χρστγ. Α' α' 1 ἐ.ἀ. (σημ. 53).

Χρστγ. Α' α' γ' «Ὁ τῆς ἐπιπνοίας μετασχὼν τῆς ἀμείνω Ἀδὰμ χοῦκὸς καὶ πρὸς φθορὰν κατολισθήσας...».

Χρστγ. Β' στ' 2: «Ἰκται δι' ἡμᾶς Ἀβραάμ ἐξ ὀσφύος λυγρῶς πεσόντας ἐν σκότει τῶν πταισμάτων, υἱὸς ἐγεῖραι τῶν κάτω νενευκότων...»

55. Χρστγ. Β' στ' 2. ἐ.ἀ.

56. Θφν. Α' Θ' 1 ἐ.ἀ. (σημ. 52).

Χρστγ. Β' στ' 2 ἐ.ἀ. (54) Χρστγ. Α' α' 1 (53).

57. Στ. κ' 1 «...Λαοὶ προσκυνεῖτε Χριστοῦ τὸν Σταυρόν, δι' οὗ τῷ κόσμῳ ἀνάστασις εἰς τοὺς αἰῶνας».

58. Χρστγ. Β' στ' 2 ἐ.ἀ. σημ. 54 «τῶν κάτω νενευκότων», νοουμένων τῶν πρωτοπλάστων.

59. Θφν. Α' Θ' 1: ἐ.ἀ. σημ. 52.

60. Στ. στ' 1: «...Σταυροῦ... ὁ ἐν τούτῳ σαρκὶ προσπαγεῖς Θεὸς καὶ τὴν ψυχῶλεθρον νόσον τῆς πλάνης ἀπήλασεν». Ὑπ. γ' 2 «Νηπιόφρονα τὸν γεγονότα ἀπάτην πρωτόπλαστον ἔμπαλιν ἐπανορθώσων Θεὸς Λόγος νηπιάσας ἐπέφανεν».

61. Χρστγ. Β' η' 2: «Ἦκεις πλανῆτιν πρὸς νομὴν ἐπιστρέφων τὴν ἀνομοποιὸν ἐξ ἐρημαίων λόφων... ἀνθρώπων φύσιν...»

Θφν. Β' δ' 3 «Ἰνομὴν πρὸς αὐτὴν τὴν φερέσβιον φέρων...»

Πρβλ. παραβολὴν ἀπολωλότος προβάτου. Ν. Μ α τ σ ο ὐ κ α , Θεολογία καὶ ἀνθρωπολογία, μν. ξ., 80.

9. Σκοτασμός και ζόφωσις και ἀγλὺς και κατάστασις «ἐν σκότει»⁶². Διὸ και διὰ τῆς σωτηρίας οἱ ἄνθρωποι ὀδηγοῦνται «Θεογνωσίας πρὸς Φῶς»⁶³ και βλέπουν «Φῶς τῆς ἄνω φρυκτωρίας»⁶⁴.

10. Ρύπος⁶⁵, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπικαλύψεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ ἀνοικείων, φθοροποιῶν και ἀηδῶν οὐσιῶν· ἀμαυρώσις⁶⁶, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ὕψεως ἐπὶ τὸ δυσειδὲς και ἀποκρουστικόν. Διὸ και ἡ σωτηρία χαρακτηρίζεται ἀντιστοίχως ὡς ἔκπλυσις και λουῖσις και λάμπρυνσις⁶⁷.

11. Λύμη, νόσος, ἀσθένεια και δηλητηριασις ὑπὸ ὄφραως⁶⁸.

62. Στ. ε' 3 «Μαρμαρυγαῖς ἀκηράτοις φανεῖς ὁ θεῖος Σταυρὸς ἐσκοτισμένους ἔθνεσι, τοῖς ἐν πλάνῃ ἀπάτης, τὸ θεῖον φέγγος ἀπαστρέψας οἰκειοῖ...»

Θφν. Β' ἡ' εἰρ. «Ἐλευθέρα μὲν ἡ κτίσις γνωρίζεται, υἱοὶ δὲ φωτὸς οἱ πρὶν ἐσκοτισμένοι...»

Θφν. Β' α' 1 «Ὁρθρου φανέντος τοῖς βροτοῖς σελασφόρου νῦν ἐξ ἐρήμου πρὸς ροὰς Ἰορδάνου, Ἄναξ, ὑπέσχες Ἥλιου σὸν αὐχένα χάρου ζοφώδους τὸν γενάρχην ἀρπάσαι...»

Θφν. Α' α' 3 «Τὸν ρύπον ὁ σμήχων τῶν ἀνθρώπων, τοῦτοις καθαρθεῖς ἐν Ἰορδάνῃ, οἷς θελήσας ὁμοιώθη, ὁ ἦν μείνας, τοὺς ἐν σκότει φωτίζει...»

Θφν. Β' ζ' εἰρ. «Ἐφλεξε ρεῖθρῳ τῶν δρακόντων τὰς κάρας ὁ τῆς καμίνου τὴν μετάρσιον φλόγα, νέους φέρουσαν εὐσεβεῖς κατευνάσας, τὴν δυσκάθεκτον ἀγλὺν ἐξ ἀμαρτίας δλην πλύνει δὲ τῇ δρόσῳ τοῦ Πνεύματος».

63. Χρστγ. Α' ε' εἰρ. «Θεὸς ἂν εἰρήνης, Πατὴρ οἰκτιρῶν, τῆς μεγάλης βουλής σου τὸν Ἄγγελον εἰρήνην παρεχόμενον ἀπέστειλας ἡμῖν. Ὅθεν θεογνωσίας πρὸς φῶς ὀδηγηθέντες...»

64. Χρστγ. Β' ε' 2 «Ὁ λαὸς εἶδεν, ὁ πρὶν ἡμαυρωμένος, μεθ' ἡμέραν φῶς τῆς ἄνω φρυκτωρίας...» Πρβλ. και ἔ.ἀ. σημ. 63.

65. Θφν. Β' α' 1, Θφν. Α' α' 3 (σημ. 62).

66. Μτμ. Α' γ' 1 «Ὅλον τὸ Ἀδάμ φορέσας, Χριστέ, τὴν ἀμαυρωθεῖσαν ἐλάμπρυνας πάλαι φύσιν...».

Χρστγ. Β' ε' 2 (σημ. 64).

67. Στ. γ' 2 «Πλευρὰς ἀχράντου λόγχῃ τρωθείσης ὕδωρ σὺν αἵματι ἐξεβλήθη, ἐγκαινίζων Διαθήκην και ρυπτικὸν ἀμαρτίας...»

Θφν. Β' ἡ' 2 «Λευχειμονεῖτω πᾶσα γῆινος φύσις ἐκπτώσεως νῦν οὐρανῶν ἐπηρμένη· ᾧ γὰρ τὰ πάντα συντετήρηται Λόγῳ νόουσι ρεῖθροις ἐκπλυθεῖσα πταισμάτων...»

Μτμ. Α' γ' 1 ἔ.ἀ. σημ. 66.

68. Στ. ζ' 1 «Ξύλου γευσάμενος ὁ πρῶτος ἐν βροτοῖς φθορᾷ παρῆκεσε ρίψιν γὰρ ζωῆς ἀτιμοτάτην κατακριθεῖς, ὅλω τῷ γένει σωματοφθόρος τις ὡς λύμη τῆς νόσου μετέδωκεν...».

Στ. στ' 1 «...ὁ ἐν τούτῳ σαρκὶ προσπαγεῖς Θεὸς και τὴν ψυχῶλεθρον νόσον τῆς πλάνης ἀπήλασεν».

Θφν. Β' ε' 2 «Μετ' εὐσεβείας προσδράμωμεν εὐτόνωσ πηγαῖς ἀχράντοις ρεύσεως σωτηρίου, Λόγον κατοπτεύοντες ἐξ ἀκηράτου, ἀντλημα προσφέροντες δίψης ἐνθέου, κόσμου προσηνώς ἐξακεύμενον νόσον».

Ἰπαπ. στ' 2 «Βεβαίως φέρων τὸν χαρακτῆρα τοῦ πρὸ αἰώνων σε φύσαντος, τὴν βροτῶν δι' οἶκτον νῦν περιέθου ἀσθένειαν».

Χρστγ. Β' στ. 2 ἔ.ἀ. σημ. 54.

Χρστγ. Β' δ' 2 «Ἰσος προῆλθες τοῖς βροτοῖς ἐκουσίως, Ἰψιστε, σάρκα προσλαβὼν ἐκ Παρθένου, ἰὸν καθάραι τῆς δρακοντίας κάρας...»

12. Αἰχμαλωσία, δυναστεία, δουλεία, δέσμευσις εἰς βρόχους καὶ ἀρκυα»⁶⁹. Διὸ καὶ ἡ σωτηρία χαρακτηρίζεται ὡς συντριβὴ τοῦ κράτους τῶν δυναστῶν, ἐλευθέρωσις καὶ ἀνύψωσις τοῦ κέρατος τῶν ἄρτι ἡττημένων· ὡς ἀνάκτησις ὑπὸ τοῦ πραγματικοῦ κυρίου τῶν ἀνθρώπων, τελούντων ἄρτι ὑπὸ ξένης αὐθαίρετον κυριότητα⁷⁰.

13. Ὁλεθρος καὶ θάνατος⁷¹, ὡς ὀλοκληρωτικὴ φθορά.

14. Ροπή καὶ ἀκατάσχετος ἐπὶ τὰ χεῖρα πορεία⁷², διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ «πορίζει εὐχερῆ τὴν Τρίβον»⁷³.

15. Κατάκριμα⁷⁴, πταῖσμα⁷⁵, ἀρά⁷⁶, κατάρρα⁷⁷.

69. Θφν. Β' γ' εἰρ. «Ὅσοι παλαιῶν ἐκλελύμεθα βρόχων...»

Χρστγ. Α' ε' 1 «Ἐν δούλοις τῷ Καίσαρος δόγματι πειθήσας καὶ δούλους ἡμᾶς ἐχθροῦ καὶ ἀμαρτίας ἠλευθέρωσας ἡμᾶς».

Χρστγ. Β' ζ' 3 «Τὴν ἀγριαπὸν ἀκρατῶς γαυρουμένην, ἄσεμνα βακχεύουσαν ἐξοιστρουμένου κόσμου, καθεῖλες πανσθενῶς ἀμαρτίαν, οὐς εἴλκυσε πρὶν σήμερον τῶν ἀρκύων, σφίξεις δὲ σαρκωθεὶς ἐκὼν εὐεργέτα».

Θφν. Β' δ' εἰρ. «Πυρσῶ καθαρθεὶς μυστικῆς θεωρίας, ὑμῶν προφήτης τὴν βροτῶν καινουργίαν, ρήγνυσι γῆρυν Πνεύματι κροτουμένην σάρκωσιν ἐμφαίνουσαν ἀρρήτου Λόγου, ᾧ τῶν δυναστῶν τὰ κράτη συνετρίβη».

Ἰπαπ. ζ' 2 «Γένος χοϊκὸν ρυσόμενος Θεὸς ἕως Ἄδου ἤξει, αἰχμαλώτοις δὲ παρέξει πᾶσιν ἄφεσιν...».

70. Πρβλ. ἔ.ἀ. σημ. 69.

Χρστγ. Α' α' 3 «Σοφία, Λόγος καὶ δύναμις, Υἱὸς ὢν τοῦ Πατρὸς καὶ ἀπαύγασμα Χριστοῦ ὁ Θεός... ἀνεκτῆσατο ἡμᾶς...».

71. Χρστγ. Α' α' 2 «Ἰδὼν ὁ Κτίστης ὀλλύμενον τὸν ἄνθρωπον, χερσὶν ὃν ἐποίησε...».

Στ. ζ' 2 «Ἐλυσε πρόσταγμα Θεοῦ παρακοῆ καὶ ξύλου ἡνεγκε θάνατον βροτοῖς...».

Στ. θ' εἰρ. β' «Ὁ διὰ βρώσεως τοῦ ξύλου τῷ γένει προσγενόμενος θάνατος...».

72. Θφν. Β' δ' 1 «Πεμφθεὶς πρὸς Πατρός παμφαέστατος λόγος, νυκτὸς διῶσαι τὴν καχέσπερον ἔξιν».

Στ. ζ' 1 ἔ.ἀ. σημ. 68.

73. Χρστγ. Β' ε' εἰρ. «Ἐκ νυκτὸς ἔργων ἐσκοτισμένους πλάνης ἱλασμὸν ἡμῶν, Χριστὲ τοῖς ἐρηγῶρος, νῦν σοι τελούσιν ὕμνον ὡς εὐεργέτη, ἔλθοις πορίζων εὐχερῆ τε τὴν τρίβον».

74. Θφν. Α' ε' εἰρ. «Ἰησοῦς, ὁ Ζωῆς ἀρχηγός, λύσαι τὸ κατάκριμα ἤκει...».

Εὐαγ. στ' 3 «Τῆς Εὐσας νῦν δι' ἐμοῦ καταργείσθω τὸ κατάκριμα...».

75. Χρστγ. Β' στ' 2 ἔ.ἀ. σημ. 54.

76. Χρστγ. Β' α' 1 «Ἦνεγκε γαστήρ ἡγασμένη Λόγον, σαφῶς ἀφλέκτω ζωγραφουμένη βάτῳ, μιγέντα μορφῇ τῇ βροτησίᾳ Θεόν, Εὐσας τάλαιναν νηδὸν ἀρᾶς τῆς πάλαι, λύοντα πικρᾶς...».

77. Στ. Θ' εἰρ. β' «Ὁ διὰ βρώσεως τοῦ ξύλου τῷ γένει προσγενόμενος θάνατος διὰ Σταυροῦ κατήρηται σήμερον, τῆς γὰρ προμήτορος ἡ παγγενῆς κατάρρα διαλέλυται...».

16. «Παγγενής» κατάστασις⁷⁸, «παγκληρία»⁷⁹, «ὄλω τῷ γένει λύμη»⁸⁰.

Δικανική (;) ὕψις τῆς ἁμαρτίας.

Εἰς τὰς ὡς ἄνω καταχωρισθείσας εἰκόνας, ἐκ τοῦ ὅλου πλήθους, τέσσαρες μόνον δύνανται ἐκ πρώτης ὕψεως νὰ ἐκκληφθοῦν ὡς δικανικοῦ χαρακτῆρος. Διὸ καὶ ἐπιχειρεῖται κατωτέρω συστηματικὴ ἀνάλυσις καὶ διερεύνησις τούτων.

1. Ἑ ἁ μ α ρ τ ῖ α ὡ ς κ α τ ἄ κ ρ ι μ α .

- α) Ἰησοῦς ὁ Ζωῆς ἀρχηγὸς
 λῦσαι τὸ κατὰκριμα ἤκει
 Ἄδὰμ τοῦ πρωτοπλάστου
 καθαρσίων δὲ μὴ δεόμενος,
 τῷ πεσόντι καθαίρεται ἐν τῷ Ἰορδάνῃ,
 ἐν ᾧ τὴν ἔχθραν κτείνας,
 ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν εἰρήνην χαρίζεται.
 (Θφν. Α' ε' εἰρ.).

Ὁ ὅρος «κατὰκριμα» εἶναι καὶ δικανικός, σημαίνων καταδικὴν τινός⁸¹. Ἐνταῦθα θὰ εἶχεν ἔννοιαν δικανικὴν, ἐὰν ἐμνημονεῦτο ἡ ὑπενοεῖτο ὡς κατακρίνων τρίτος τις ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ κριτοῦ-δικαστοῦ, εἰδικῶς δὲ ὁ Θεός. Σαφῆς ὅμως ἀναφορὰ τοῦ Θεοῦ ὡς δικαστοῦ δὲν ὑφίσταται εἰς τὴν κείμενον. Εἰς τὴν συνέχειαν δὲ τοῦ ὕμνου, ἐνθα διήκει ἀσφαλῶς ἐνιαία τις ἔννοια, ὁ Χριστὸς «χαρίζεται ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν εἰρήνην», «τὴν ἔχθρον κτείνας». Ἐχθρα ὅμως τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀντίστοιχος εἰρήνη οὐδόλως δηλοῦται, ἀλλ' οὔτε καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ. Συνεπῶς ἡ ἔχθρα προέρχεται σαφῶς παρὰ τοῦ ἀνθρώπου (Χρστγ. Β' ε' 1)⁸², στρεφομένη κατὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὴν δὲ σχετίζεται τὸ «κατὰκριμα». Κατὰ ταῦτα, δικανικὴ ἔρμηνεῖα

78. Στ. θ' εἰρ. ε.ά. σημ. 77.

79. Θφν. Β' η' εἰρ. «Ἐλευθέρα μὲν ἡ κτίσις γνωρίζεται, υἱὸς δὲ φωτὸς οἱ πρὶν ἐσκοτισμένοι· μόνος στενάζει τοῦ σκότους ὁ προστάτης, νῦν εὐλογεῖται συντόμως τὸν Ἀἴτιον, ἡ πρὶν τάλαινα τῶν Ἐθνῶν παγκληρία».

80. Στ. ζ' 1 ε.ά. σημ. 68.

81. Λεξικὸν Liddell-Scott, βλ. λέξιν.

82. Πρβλ. Χρστγ. Β' ε' 1: «Ἀπηνές ἔχθος τὸ πρὸς αὐτὸν Δεσπότης, τεμὼν διαμπάξ σαρκὸς ἐν παρουσίᾳ, ἵνα κρατοῦντος ὤλεσε ψυχοφθόρον, κόμην συνάπτων ταῖς αὐλοῖς οὐσίαις».

Πρβλ. καὶ Ἐβ. 2,14 καὶ δὴ Ρωμ. 5,10 «ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ» Ἰακ. 4,4. Ρωμ. 8,7. Φιλιπ. 3,18 κ.ά.

τοῦ κατακρίματος, μὲ κατακρίνοντα τὸν Θεόν, ἀποκλείεται ἀπολύτως. Ὑφίσταται ὅμως ὡς πρόβλημα ἢ φύσις τοῦ κατακρίματος καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ κριτοῦ-κατακρίνοντος.

β) Τῆς Εὐας νῦν δι' ἐμοῦ καταργείσθω τὸ κατάκριμα,
ἀποδότω δι' ἐμοῦ τὸ ὀφείλημα σήμερον
δι' ἐμοῦ τὸ χρέος τὸ ἀρχαῖον δοθείτω πληρέστατον...
(Εὐαγ. στ' 3).

*

Ἐνταῦθα φέρεται ὁμιλοῦσα ἡ Παρθένος Μαρία. Διὰ τῆς Θεοτόκου, τούτέστιν, καταργεῖται τὸ κατάκριμα, ἀποδίδεται τὸ ὀφείλημα καὶ ἐξοφλεῖται τὸ χρέος τὸ ἀρχαῖον πληρέστατον. Καὶ ναὶ μὲν ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ἐρμηνεύων τὸ τροπάριον τοῦτο⁸³, σχετίζει τὸ κατάκριμα τοῦτο πρὸς τὸ Γενέσ. 3,16, ἐνθα φέρεται ὡς πληθύνων τὰς λύπας καὶ τὸν στεναγμὸν τῆς Εὐας, οὐχ ἦρτον ὅμως ἡ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ τροπαρίου σκέψις σχετίζει τὸ κατάκριμα πρὸς τὸ πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἀποδιδόμενον παρὰ τῆς Εὐας ὀφείλημα καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπόδοσιν τοῦ ἀρχαίου χρέους. Τοῦτο ἀκριβῶς διδάσκεται καὶ παρὰ τῶν Πατέρων⁸⁴.

Οὕτω ἀποκλείεται καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐκδοχὴ τοῦ κατακρίματος ὡς προελθόντος ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

Τὸ κατάκριμα ὑφίσταται, βεβαίως βαρῦνον τὴν Εὐαν. Ζητητέα, ἔθεν, ἡ ἔννοια τοῦ κατακρίματος καὶ ἐνταῦθα.

83. Νικόδημος, Ἐμποδορῶμιον, 368.

84. Πρβλ. α) Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατήχησις IB', P.G. 33, 761 C, πρὸς ἃ καταφανῶς σχετίζονται τὰ τοῦ τροπαρίου: «Ἐχρεωστεῖτο τοῖς ἀνδράσι παρὰ τοῦ θήλεος γένους ἡ χάρις· ἡ γὰρ Εὐα ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἐγεννήθη, οὐκ ἐκ μητρὸς συλληφθεῖσα, ἀλλὰ ἐκ μόνου τοῦ ἀνδρὸς ἀποτεχθεῖσα. Ἀπέδωκεν οὖν ἡ Μαρία τῆς χάριτος τὸ χρέος, οὐκ ἐξ ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς μόνης ἀχράντως ἐκ Πνεύματος Ἁγίου δυνάμει Θεοῦ γεννήσασα».

β) Ἰωάν. Χρσ. Λόγος εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν ρλβ'. P.G. 56, 389: «Ὡσπερ ὁ Ἀδὰμ ἄνευ γυναικὸς γυναικα ἤνεγκεν, οὕτω σήμερον ἡ Παρθένος ἄνευ ἀνδρὸς ἔτεκεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐχρεώσκει τὸ γυναικεῖον γένος τοῖς ἀνδράσι τὴν χάριν, ὡς τοῦ Ἀδὰμ ἄνευ γυναικὸς γυναικα πλάσαντος, διὰ τοῦτο σήμερον ἡ Παρθένος ἔτεκεν ἄνευ ἀνδρὸς ἄνδρα ὑπὲρ τῆς Εὐας, ἐκτείνουσα τὸ χρέος τοῖς ἀνδράσιν...».

γ) Ἰ. Δαμασκ. ΕΛΟΠ, 87 (B' 14): «Ἡ Παρθένος Μαρία... ἐχορήγησέ τε τῷ κτιστῇ τὸ κτισθῆναι καὶ τῷ πλάστῃ τὸ πλασθῆναι καὶ τῷ Ἰῶ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεῷ τὸ σαρκωθῆναι καὶ ἀνθρωπισθῆναι ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ ἀμολύντων αὐτῆς σαρκῶν καὶ αἱμάτων, τὸ τῆς προμήτορος ἀποπληροῦσα χρέος. Ὡσπερ γὰρ ἐκείνη συναφείας ἐκτός ἐξ Ἀδὰμ πεπλαστούργηται, οὕτω καὶ αὕτη τὸν νέον Ἀδὰμ ἀπεκύησε νόμῳ κύσεως τικτόμενον καὶ ὑπὲρ φύσιν γεννήσεως».

2. Ἡ ἀμαρτία ὡς κατάρρα.

«Ὁ διὰ βρώσεως τοῦ ξύλου τῷ γένει προσγενόμενος θάνατος διὰ Σταυροῦ κατήργηται σήμερον τῆς γὰρ προμήτορος ἢ παγγενῆς κατάρρα διαλέλνται τῷ βλαστῷ τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος...»

(Στ. Θ' β' εἰρ.)

Ἡ κατάρρα, ὡς παρά τινος ἐκφερομένη κατὰ τινος ἀρὰ⁸⁵ ἢ βαρύνουσα τὴν προμήτορα Εὔαν, σαφῶς καὶ ἀναντιλέκτως νοητέα ὡς παρά τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς Εὔας ἐνεχθεῖσα (Γεν. 3,16). Οὐχ ἤττον ὅμως ἢ ἀρὰ δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ὡς ταυτόσημος πρὸς ποινὴν ἐπιβαλλομένην παρά τινος ἀσκοῦντος δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ἀποτελεῖ μᾶλλον τὴν ἐκφρασιν ἀγανακτήσεως κατὰ τινος διὰ πρᾶξιν τοῦ βδελυράν, ἀναξίαν αὐτοῦ, διὸ καὶ ἀπροσδόκητον. Συνήθως ἡ κατάρρα ἐκφέρεται παρά ἀγαπῶντων προσώπων, γονέων ἰδίᾳ πρὸς τέκνα, διὰ βαρεῖαν ἀναξιοσύνην καὶ βδελυρότητα. Οὐδόλως, πάντως, ἡ κατάρρα δύναται νὰ νοηθῆ ὡς ποινὴ, ὑπὸ τὴν δικανικὴν τοῦ ὄρου ἔννοιαν. Ἄλλωστε ἡ κατάρρα οὐδέποτε νοεῖται ὡς ἐπιφέρουσα ἀναγκαστῶς, ὡς ἡ ποινὴ, δυσμενεῖς ἐπὶ τὸν βαρυνόμενον συνεπεῖας.

Κατὰ ταῦτα ἡ κατάρρα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν προμήτορα Εὔαν, συμφώνως πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν, ὡς αὕτη ἐκφράζεται διὰ τοῦ παρόντος ὕμνου, νοεῖται ἐντὸς πλαισίου οἰκογενεῖας καὶ οἰκειότητος, οὐδόλως δὲ δικαστηρίου.

3. Ἡ ἀμαρτία ὡς πταῖσμα (;).

«Ἰκται δι' ἡμᾶς Ἀβραάμ ἐξ ὀσφύος,
λυγρῶν πεσόντας ἐν σκότει τῶν πταισμάτων,
υἱοὺς ἐγεῖραι τῶν κάτω νενευκότων,
τιθεὶς προσηγῆ τὸν Τεκόντα τῆ κτίσει» (Χρστγ. Β' στ' 2).

Ἐνταῦθα ὑμνεῖται ἡ ἔλευσις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὡς κατὰ σάρκα ἀπογόνου τοῦ Ἀβραάμ, «δι' ἡμᾶς», οἱ ὅποιοι ἀθλίως καὶ χαλεπῶς⁸⁶ ἐπέσαμεν («ἐν σκότει τῶν Πταισμάτων»), διὰ νὰ ἐγείρη ἡμᾶς τοὺς υἱοὺς τῶν («κάτω νενευκότων») προπατόρων, διαθέσας οὕτω προσηγῶς τὸν Τεκόντα Θεὸν πρὸς τὰ κτίσματά Του—ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Συνεπῶς ἐνταῦθα ἡ ἀμαρτία ἐκφέρεται ὡς πτῶσις χαλεπὴ («ἐν σκότει τῶν πταισμάτων»), οὐδαμῶς δὲ ὡς καταδίκη παρά τινος δικαστοῦ. Τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἄνθρωποι—τέκνα «τῶν κάτω νενευκότων» προπατόρων Ἀδάμ καὶ Εὔας, εὐρέθημεν («ἐν σκότει τῶν πταισμάτων») δὲν ἀπιδίδεται εἰς δικαστικὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ εἰς πτῶσιν ἀν-

85. L — Sc. βλ. λέξιν.

86. L — Sc. βλ. λέξιν «λυγρῶς».

θρωπίνην. Συνεπῶς τὸ «σῶμα τῆς ἁμαρτίας» δὲν συνίσταται εἰς τὰ πταισμάτα, ἀλλ' εἰς τὴν πτώσιν «ἐν σκότει τῶν πταισμάτων». Οὕτω ἐνταῦθα ὁ ἐκ τῆς δικανικῆς δάνειος ὄρος τοῦ πταισματος δὲν ἐκφράζει τὴν ἁμαρτίαν καθ' ἑαυτῆν, ἀλλ' ἀκολουθίαν αὐτῆς.

Κατόπιν τούτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῆ δικανικῶς καὶ ἡ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ τοῦ τροπαρίου τούτου εἰκὼν, καθ' ἣν ὁ Θεὸς Πατὴρ φέρεται ὡς «τεθεὶς προσηνῶς» πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τῆς σωτηριώδους ἐναθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ.

Τὸ «κατάκριμα» καὶ ἡ ἁμαρτία.

Τὸ «κατάκριμα» κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν ὑφίσταται ὡς σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ δικανικὴ ἐκδοχὴ αὐτοῦ, ὡς κατακριτικὴ καὶ καταδικαστικὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια, ἀπεκλείσθη. Ζητεῖται οὕτω ἡ ἀληθὴς ἔννοια αὐτοῦ. Διὰ ταῦτα ἐπιχειρεῖται κατωτέρω διερεύνησις τοῦ θέματος τούτου ἐντὸς τῶν πλαισίων καὶ τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως.

Κατεδείχθη ἐν τοῖς προηγουμένοις, ὅτι οἱ συστατικοὶ χαρακτῆρες τοῦ ἀνθρώπου διαγράφονται διὰ τοῦ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν», νοουμένου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὁ διέπων τὴν «κατὰ φύσιν» λειτουργίαν τοῦ ἀνθρώπου Θεῖος Νόμος κατεδείχθη σαφῶς εἰς τὸν βίον τοῦ Δευτέρου Ἀδάμ, ὑπεγραμμίσθη ὅμως ἐν ταύτῳ καὶ ἡ «παρὰ φύσιν» κατάστασις καὶ λειτουργικότης τοῦ πρώτου Ἀδάμ, μετὰ τὴν πτώσιν αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν ἐν τῇ πτώσει γεγεννημένων υἱῶν αὐτοῦ. Καθίσταται ὅθεν προφανές ὅτι οἱ πεπτωκότες εἶχον αἴσθησιν τῆς «παρὰ φύσιν» καταστάσεως αὐτῶν, ἀμυδρὰν μὲν καὶ ἀσαφῆ παλαιό·ερον, χαρακτηριστιζομένην καὶ ὑπογραμμιζομένην ἐκ τοῦ νόμου τῆς φθορᾶς ὅστις διεῖπε πλέον τὰ ἀνθρώπινα, ἰδιαιτάτα ὅμως ἐκ τοῦ θανάτου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἠσθάνετο φόβον καὶ φρίκην καὶ φόβον, ἀργότερον δέ, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψιν τοῦ Νόμου Του, σαφῶς⁸⁷.

87. Πρὸ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ διέποντος τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν Νόμου, ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀδύνατος νὰ γνωρίξῃ τὴν ἀρχέγονον καὶ «κατὰ φύσιν» κατάστασίν του, ὡς καὶ τὰς συνθήκας τῆς πτώσεώς του. Μέχρι τοῦ Νόμου ἐβίωνε τὰς δυσμενεῖς καὶ καταδύνας συνθήκας τῆς «παρὰ φύσιν» καταστάσεώς του ἄνευ ἐπιγνώσεως τῆς ἁμαρτίας, δίκην ἀσθενοῦς ἀγνοοῦντος ὅτι νοσεῖ, μολοντί παρατηρεῖ τὴν προτοῦσαν ἀπώλειαν τῶν δυνάμεών του ὡς καὶ συμπτώματα νόσου, μέχρις ὅτου ἀρμόδιός τις τῷ ἀποκαλύψῃ ὅτι νοσεῖ καὶ μάλιστα βαρέως καὶ ἐπικινδύνως. Οὕτω καταφαίνεται καὶ τὸ φιλόσοφον τῆς πρώτης Νομοδοσίας, δι' ἧς ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον ὅτι νοσεῖ τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ οὕτω δὲ ἐπίγνωσις τῆς ἁμαρτίας ἄγει τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀναζήτησιν καὶ προσδοκίαν τοῦ Ἰατροῦ, διὸ καὶ ὁ Νόμος παιδαγωγὸς εἰς Χριστὸν ἐγένετο οὐχί, βεβαίως, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐβοήθει θετικῶς τὸν ἄνθρωπον, καθόσον Ἰατρὸς ἦτο ὁ Ἐρχόμενος, πρὸς ὑπάντησιν τοῦ ὁποίου ἦτο ἀνάγκη νὰ σπεύσῃ ὁ ἀσθενῶν, «ἀφηγμένον» δὲ καὶ «Ἐμμανουήλ» νὰ τὸν ἀποδεχθῆ, καθὼς καὶ τὴν προσφερθησομένην θεραπείαν καὶ ἀγαγὴν ἀναρρώσεως. Ἐντὸς τῶν πλαισίων τούτων νοοῦνται

Ἡ αἴσθησις αὕτη, ἀνάλογος πρὸς τὸ βιολογικὸν αἴσθημα τῆς ἀπωλείας τῆς ἰσορροπίας ἢ πρὸς τὸ αἴσθημα τοῦ πόνου, δι' ὃν ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται τὰς ἀντιστοιχοὺς ἐν τῷ βιολογικῷ αὐτοῦ ὄργανισμῷ ἀνωμαλίας καὶ κινδυνώδεις καταστάσεις, πιεζόμενος ταυτοχρόνως ἐκ τῆς ὀδυνηρότητος αὐτῶν εἰς προσπάθειαν πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτῆς τῆς «παρὰ φύσιν» ἐπισυμβάσεως καταστάσεως, λειτουργεῖ ἀναλόγως, καθιστώσα συνειδητὴν εἰς τὸ ἐγὼ τὴν νοσηρὰν «παρὰ φύσιν» ἐπισυμβᾶσαν κἀκωσιν, πιέζουσα ἅμα πρὸς ἀναζήτησιν θεραπείας τοῦ ὀδυνηροῦ κακοῦ. Ἡ «αἴσθησις» αὕτη ἐκφαίνεται ὡς αἴσθημα ἐνοχῆς.

Τὸ αἴσθημα τῆς ἐνοχῆς δημιουργεῖται μὲ τὴν βίωσιν ἀδικαιολογήτου τινὸς ἐκπτώσεως τοῦ προσώπου ἀπὸ τινος ὑψηλῆς θέσεως, εἰς ἣν «κατὰ φύσιν» καὶ δυνατότητα ἀνῆκε καὶ εὐρίσκετο, εἰς κατωτέραν τινά. Ἀκριβῶς ἡ βίωσις τοῦ οὕτω ἀδικαιολογήτου τῆς ἐκπτώσεως αὐτῆς προκαλεῖ αἴσθημα ἀναξιότητος καὶ αὐτοκαταδίκης· τὸ αἴσθημα τῆς ἐνοχῆς.

Τὸ αἴσθημα τῆς ἐνοχῆς δὲν δύναται νὰ προκληθῆ ἐκ τῆς συναισθήσεως παραβάσεως ἐντολῆς, δικανικῶς ἐξενεχθείσης παρὰ τινος ἀνωτέρου καὶ ἰσχυροτέρου, ἔστω καὶ τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος κυριεύεται ἀπὸ αἴσθημα φόβου, οὐχὶ ὄμως καὶ ἐνοχῆς, διὰ τὰς ἐπαπειλουμένας παρὰ τοῦ ἐντολέως ἐπὶ τὸν παραβάτην ὀδυνηρὰς συνεπειάς. Συνεπῶς τὸ αἴσθημα τῆς ἐνοχῆς μαρτυρεῖ περὶ διαπραχθείσης ἐν τῇ κυριολεξίᾳ «ἀμαρτίας», ἦτοι ἀστοχίας καὶ ἀποτυχίας τοῦ ἐνεργήσαντος προσώπου, μάλιστα δὲ ἀναντιλέκτως ἀδικαιολογήτου.

Τὸ αἴσθημα τῆς ἐνοχῆς ἐκδηλοῦται καὶ ὡς ἐνοχὴ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ ὄμως ὡς καταλογισμὸς ποινῆς τινος παρὰ τοῦ «δικαιοκρίτου» Θεοῦ, ἀλλὰ ὡς ἀναιτιολόγητος ἀστοχία — «ἀμαρτία» — ἀπὸ στόχου ὑψηλοῦ καὶ τιμητικοῦ

σαφῶς τὸ ἐν Ρωμ. 5,13 ὑπὸ τοῦ Παύλου μαρτυρούμενον, ὅτι «ἄχρι γὰρ Νόμου ἀμαρτία οὐκ ἦν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀμαρτία δὲ οὐκ ἔλλογεῖται μὴ ὄντος Νόμου». Ὁ καταλογισμὸς τῆς ἀμαρτίας νοητὸς οὐχὶ δικανικῶς, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γινόμενος, ἀλλὰ ὡς λειτουργία τῆς συνειδήσεως (οὐχὶ διαρχικῶς νοουμένης κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἰδεαλισμοῦ, ὡς ἴλιαν εὐστόχως παρατηρεῖ ὁ π. Ρωμανίδης, Προπ. Ἄμ. 120 κ.έ.), μὲ ἀποτελεσματὴν τὴν βίωσιν τοῦ αἰσθηματος ἐνοχῆς. (πρβλ. Σ. Ἄ γ ο υ ρ ἰ δ η, Παῦλος, ἐν ΘΗΕ, τ. 10 καὶ Ἰ. Κ α ρ α β ἰ δ ο π ο ὑ λ ο υ, Ἡ ἀμαρτία κατὰ τὸν ἄπ. Παῦλον, μν. ἔ. 107).

Οὕτω κατανοεῖται καὶ τὸ κήρυγμα μετανοίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸ ὅποιον ἄρχεται τοῦ σωτηριώδους ἔργου Του. Ἡ μετάνοια ἀποτελεῖ τὴν κατὰ μέτωπον θεώρησιν τῆς ἀμαρτίας—νόσου, τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ὁμολογίαν τῆς νοσηρᾶς καταστάσεως, δι' ὃν ἀπαλλάσσεται ὁ πάσχων ἐκ τῆς ψευδοῦς ἐντυπώσεως ὅτι ὑγιαίνει, ὁπότε καὶ ἀποδέχεται τὸν τε Ἰατρὸν καὶ τὴν θεραπείαν. Καθόσον μάλιστα ἡ νόσος ὑπῆρξεν ἀπότοκος ἐσφαλμένης κρίσεως καὶ πράξεως τοῦ πάσχοντος, διὰ τῆς μετανοίας οὗτος ἀποπτύει τὴν τε ἐσφαλμένην κρίσιν του καὶ τὴν πράξιν του, λύων οὕτω καὶ τὸ πλέγμα (complex) τὸ ὅποιον ἀπωθημένον εἰς τὸ ὑποσυνειδητὸν κατετυράνει τοῦτον. (Συστηματικὴ μελέτη τοῦ θέματος τούτου εὑρηται ἐν Ἰ. Κορναράκη, Ἡ νεύρωσις ὡς «Ἀδαμικὸν πλέγμα», Θεσ/λίκη, 1966).

τὸν ὁποῖον ἔθεσεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐφοδιάσας ἅμα αὐτὸν διὰ τῶν ἀπαραιτήτων δωρεῶν καὶ δυνατοτήτων. Ἡ ἐνοχὴ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ βιοῦται ὡς ἀναξιότης ἐναντι τοῦ τιμήσαντος τὸν ἄνθρωπον Θεοῦ, ὡς ἐντροπὴ καὶ αἰσχύνῃ. Θὰ ἡδύνατο νὰ λεχθῆ, ὅτι ὁ αἰσθανόμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν γοῶσιν δὲν βλέπει τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ὀργίλον ἢ αὐστηροῦ δικαστοῦ, ἔστω καὶ δικαιοκρίτου, ἀλλὰ περίλυπον καὶ μὲ ἐζωγραφισμένην τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν συναφῆ πικρίαν διὰ τὴν ἀδικαιολόγητον ἀποτυχίαν τοῦ πλάσματός του καὶ τὴν οὕτω διάψευσιν τῶν προσδοκιῶν αὐτοῦ⁸⁸.

Οὕτω τὸ αἴσθημα ἐνοχῆς λειτουργεῖ ὡς αἰσθησις τῆς ἁμαρτίας, ὡς (κατὰ κρίμα) ἑαυτοῦ, ὡς αὐτοκατάγνωσις. Εἶναι γνωστὸν δὲ ὅπόσον ὀδυνηρὸν εἶναι τὸ αἴσθημα τοῦτο, καθὼς καὶ ὅτι ἡ ἐντασις αὐτοῦ συναρτᾶται κατὰ λόγον εὐθὺν πρὸς τὴν πνευματικὴν εὐαισθησίαν, τὴν πνευματικότητα δηλονότι, ἐνῶ κατὰ λόγον ἀντίστροφον πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀναισθησίαν ἢ ἀμβλύτητα. Διὸ καὶ οἱ πνευματικοί, (παράβαλε τὸν Παῦλον), ὅσον προάγονται εἰς πνευματικότητα, τοσοῦτον καὶ βιοῦν τὸ αἴσθημα ἐνοχῆς ἐντονότερον.

Κατὰ ταῦτα, ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν πτώσιν βιώνει τὸ ὀδυνηρότατον αἴσθημα τῆς ἐνοχῆς ὡς σύνδρομον τῆς ἁμαρτίας καὶ ἔχει ἀνάγκην ἀπαλλαγῆς ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ ἀπαλλαγὴ αὕτη θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τοῦ Δευτέρου Ἀδάμ καὶ Νέου Γενάρχου τῆς καινῆς κτίσεως. Οὕτω καταδεικνύεται ἅπαξ ἔτι ἡ φύσις τοῦ κατὰ τὸν ἄνθρωπον Θείου Νόμου ὡς οὐχὶ δικανικοῦ χαρακτηῆρος, ἀλλὰ ὡς συστατικοῦ τοιοῦτου. Καταδεικνύεται ὡσαύτως καὶ ἡ Φύσις καὶ οὐσία τῆς ἁμαρτίας ὡς «παρὰ φύσιν», ἤτοι ὡς ἀντιθέτου πρὸς τὸν διέποντα τὸν ἀθρώπινον βίον Νόμον, καταστάσεως.

Σύνοψις περὶ ἁμαρτίας.

Ἀνακεφαλαιοῦντες συστηματικῶς τὰ περὶ ἁμαρτίας ὡς ἀνωτέρω διαληφθέντα στοιχεῖα ἐκ τῆς εἰς τοὺς ὑπὸ μελέτην Κανόνας ἀποθησαυρισμένης καὶ ἐν ρητοῖς ἀνθρώπου ρήμασιν ἐκπεφρασμένης ἐμπειρίας τῆς θεώσεως, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι « ἡ ἁμαρτία δὲν εἶναι ἀπλῶς μία ἠθελήμενη καὶ συνειδητὴ παράβασις τῆς θείας ἐντολῆς... ἀλλὰ κάτι πολὺ σοβαρότερον καὶ τραγικώτερον· μία δαιμονικὴ δύναμις, ἡ ὁποία εἰσέβαλεν ἐντὸς τοῦ κόσμου (πρβλ. Ρωμ. 15,2) καὶ ἐγκατέστησεν ἐντὸς αὐτοῦ τὴν βασιλείαν της, εἰς ἣν ὑπετάγη ὁ ἄνθρωπος ὡς δοῦλος καὶ ὑπῆκοος»⁸⁹. Ἡ ἁμαρτία ἐμφανίζεται ὡς

88. Χαρακτηριστικῶς ἐκφράζει τὴν τοιαύτην βίωσιν τῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐνοχῆς τὸ ὑπὸ τοῦ Γέροντος Θωμᾶ ("Ἄθως, Σκήτη Μικρᾶς Ἀγίας Ἄννης, 1976) συνήθως λεγόμενον: «Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ ἔχω κανένα παράπονον ἀπ' τὸ Θεὸ. Ὁ Θεὸς ἔχει πολλὰ παράπονα ἀπὸ μένα...».

89. Ἰ. Κ α ρ α β ι δ ο π ο ὑ λ ο υ, Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν Κ. Διαθήκην, ἐν Ἀπόψει Χριστιανικῆς Ἀνθρωπολογίας, Θεσ/νίκη, 1970, 33.

πολυδιάστατον συμβεβηκός εις τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου, διαμορφωθὲν καὶ ἐγκαθιδρυθὲν ὡς «κράτος», ἐνθα ὁ ἄνθρωπος κρατούμενος δέσμιος τελεῖ ἀποκεκομμένος ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς ὑπάρξεώς του τυραννεῖται, ἀλλὰ, τὸ καὶ φοβερώτερον, ἐμποδίζεται ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κατὰ φύσιν προορισμοῦ του.

Εἰδικῶς:

1) Ὁ ἄνθρωπος, πλασθεὶς κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἔχει ἐγκαταβεβλημένα ἐντὸς του τὰ συστατικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα, νοούμενα ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος εἶναι πρόσωπον, δυνάμενος καὶ κεκλημένος νὰ κοινωνήσῃ μετὰ τοῦ ἐν Τρισὶ προσώποις Θεοῦ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς κατὰ χάριν μεταλήψεως τῶν ζωοποιῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν⁹⁰, δυνάμενος ἅμα καὶ νὰ ἀποκρούσῃ καὶ διακόψῃ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν, ὑποκείμενος οὕτω εἰς τὰς ἀναλόγους συνεπειάς. Τόσον αἱ ἀκολουθίαι τῆς κοινωνίας, ὅσον καὶ αἱ συνέπειαι τῆς διακοπῆς δὲν ἐπέρχονται ὡς ἀμοιβαί ἢ ὡς ποιναὶ ἀντιστοίχως, ἀλλὰ κατὰ τὴν νομοτέλειαν τοῦ διέποντος τὴν σύστασίν του Θεοῦ Νόμου.

2) Πλασθεὶς ὡσαύτως ὁ ἄνθρωπος καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ, ἔχει ἐγκαταβεβλημένα ἐντὸς του ἕτερα, συστατικὰ ἐπίσης στοιχεῖα αὐτοῦ, νοούμενα καὶ ταῦτα ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Θεοανθρώπου. Διὰ τούτων προορίζεται ὁ ἄνθρωπος ὡς δυναμικὸν καὶ πρακτικὸν ὃν δυνάμενος καὶ κεκλημένος νὰ κινηθῇ πρὸς τὰ ἔσχατα αὐτοῦ, πρὸς τὸν κατὰ φύσιν προορισμὸν του τουτέστιν, ἥτοι τὴν κατὰ μετοχὴν θέωσιν καὶ τὴν κατὰ χάριν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ υἰοθεσίαν. Ἡ ἐδεχομένη καὶ δυνατὴ, λόγῳ τῆς ὡς προσώπου δομῆς του, διακοπὴ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας θὰ συνεπήγαγε βεβαίως τὴν ἀστοχίαν αὐτοῦ ὡς ὄντος κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν πλασθέντος καὶ τὴν οὕτω ἐκπτώσιν ὑπὸ τῆς κρείττονος Θείας ζωῆς. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἀποκλείει τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο, καθίσσον ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν καταλύει τὴν ἐλευθερίαν τῶν δημιουργημάτων του, καταργῶν ἐν ταύτῳ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἐξ ἑτέρου δὲ φιλανθρώπως οἰκονομεῖ τὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅντως δὲ ἡ παράβασις, ἥτοι ἡ μετακίνησις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν συστατικῶν αὐτοῦ στοιχείων, συνιστᾷ τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ ἔχθραν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπ' Ἐκείνου ἀποκοπὴν καὶ πόρρω στάσιν. Ἡ ἀποκοπὴ αὕτη συνεπήγαγε τὴν στέρησιν τῶν ζωοποιῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν καὶ τὴν συναφῆ πτωχείαν, οὐχὶ ὅμως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ Θεὸς διέκοψε τὴν παροχὴν τούτων, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶχε παύσει δεχόμενος αὐτάς, μολοντί ὁ Θεὸς τὰς ἐξέχεε πλουσίως⁹¹.

90. Πρβλ. Α' Πέτρου, 1,4: «Θείας κοινωνοὶ φύσεως».

91. Δύναται ἴσως νὰ δεχθῇ τις καὶ ὅτι μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου ὁ Θεὸς αἴρει

3) Ἡ στέρησις, οὕτω τῆς ζωοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ μόνου Ζῶντος Θεοῦ, συνεπήγαγε τὴν στέρησιν τῆς ζωῆς, ἦτοι τὸν θάνατον⁹². Ὁ θάνατος οὗτος δὲν νοεῖται ὡς μετάπτωσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι στατικὸν ὄν, ὥστε νὰ ὑπάρχη καὶ ζῆ ἢ νὰ μὴν ὑπάρχη. Ἄπαξ καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη, εἶναι πλέον ὄν κτιστῶς μὴ ἐπανερχόμενον εἰς τὸ μὴ εἶναι. Διὸ καὶ τὰ μετὰ τὴν δημιουργίαν του, διαζευκτικῶς ἐνδεχόμενα δι' αὐτόν, εἶναι ἢ τὸ ἐν τῇ Ζωῇ εἶναι ἢ τὸ ἐν τῇ Ζωῇ μὴ εἶναι καὶ ἐν τῷ θανάτῳ κεῖσθαι. Ὁ θάνατος, τουτέστιν, εἶναι κατάστασις ὑπάρξεως, οὐχὶ δὲ ἀνυπαρξίας καὶ μηδενισμοῦ· ἐξ οὗ καὶ τὸ κατώδυνον αὐτοῦ. Μία μετὰβασις εἰς τὸ μὴ εἶναι ἀποκλείει τὴν ὀδύνην⁹³.

4) Ἡ ἁμαρτία, ὅθεν, μὴ οὔσα ἐκμηδένισις καὶ ἐξαφάνισις τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντος ἀνθρώπου, νοεῖται ὡς ἀχρείωσις αὐτοῦ, ὡς καταστροφή ἢ κάτω νεῦσις, ὡς παρὰ φύσιν φυγῶθεος πορεία, ἦτοι ὡς δαιμονισμός.

5) Ἡ ἁμαρτία δὲν συνιστᾷ ἀπώλειαν μιᾶς ἀποτετελεσμένης θείας μακαριότητος, ἀποτετελεσμένης θεώσεως, ἀλλὰ ἀπώλειαν ἐνεργουμένης θεώσεως, ἦτοι τῆς δυνατότητος καὶ πορείας πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς⁹⁴. Διὸ καὶ ἡ ἁμαρτία συνιστᾷ κατὰ κυριολεξίαν ἁμαρτίαν - ἀστοχίαν ἀπὸ ἐπιτευκτέου κατὰ φύσιν στόχου. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ τραγικὸς διὰ τὸν ἄνθρωπον χαρακτήρ αὐτῆς, καθ' ὅσον ἡ κατάστασις τῆς ἁμαρτίας ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κατὰ φύσιν δομὴν καὶ φορὰν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις εἶναι πλέον ἠναγκασμένος νὰ ζῆ παρὰ φύσιν, ἐξ οὗ καὶ ὀδυνηρῶς, πλανώμενος εἰς ἐρημαίους λόφους.

6) Ἡ ἁμαρτία ἀποτελεῖ ξένον πρὸς τὰ συστατικὰ τοῦ ἀνθρώπου στοιχεῖον⁹⁵, ἐμφυτευθὲν εἰς αὐτὸν δολίως διὰ τοξεύσεως τοῦ διαβόλου ἢ, ταύτόν, ἐγγύσεως εἰς αὐτὸν ἰοῦ ὑπὸ τῆς δρακοντίας κάρας. Οὕτω ἡ ἁμαρτία συνιστᾷ νόσον καὶ λύμην καὶ ἰωσιν ἐξῶθεν μεταδοθεῖσαν, μίαν παραφύσιν εἰς βάρος τῆς αὐθεντικῆς φύσεως. Διὸ καὶ συνεπάγεται ὀδύνην καὶ ἀ-σθένειαν καὶ ἀ-ρωστίαν καὶ ἀ-δυναμίαν. Ἐν ταύτῳ ὅμως διασφῆζει καὶ ἐλπίδα καὶ δυνατότητα ἰάσεως καὶ θεραπείας καὶ ἐνδυναμώσεως, ἀφοῦ ἡ δομὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἔστω καὶ ἠχρειωμένου, παραμένει καὶ ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος κακὸς

τὰς δωρεὰς αὐτοῦ (Β. Γιούλιτση, Θεολογία καὶ διαπροσωπικαὶ σχέσεις κατὰ τὸν Μ. Φώτιον, Θεσ/νίκη, 1974, 59), ὑπὸ τὴν ἔνοιαν ὅμως αὐστηρῶς τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἦτοι παιδαγωγικῶς μόνον.

92. Πρβλ. Μ. Βασιλείου, ἐν Ἰ. Ρωμανίδη, μν. ξ., 25: «Ὅσον γὰρ ἀφίστατο τῆς ζωῆς, τοσοῦτον προσῆγγιζε τῷ θανάτῳ. Ζωὴ γὰρ ὁ Θεός· στέρησις δὲ τῆς ζωῆς θάνατος».

93. Πρβλ. Π. Νέλλα, Περὶ δικαιοσύνης διδασκαλία Ν. Καβάσιλα, Πειραιεύς, 1975, 77 κ.έ.

94. Πρβλ. Ν. Μαρτσούκα, μν. ξ. 122.

95. Πρβλ. Γρ. Ν., Ρ.Γ. 46, 50C καὶ 46, 529A.

καὶ κακο-ποιὸς δὲν εἶναι κατὰ φύσιν, ἀλλὰ μόνον κατὰ βούλησιν καὶ κατ' ἐνέργειαν⁹⁶.

Ἐκ τούτου διασφίζεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἡ αἴσθησις τῆς ἐκπτώσεώς του ὡς ἐνοχὴ καὶ κατακρίμα, ὡς αὐτοκατάγνωσις. Αὕτη θὰ ἐνισχυθῆ ὀικονομικῶς παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θείου Νόμου καὶ οὕτω θὰ συγκλεισθῆ ὁ πεπτωκὸς ἄνθρωπος πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, παιδαγωγούμενος φιλανθρώπως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, "Ὅστις οὕτω μεταποιεῖ τὸν τῆς ἐχίδνης ἰὸν εἰς σωτήριον φάρμακον.

7) Ἡ ἀμαρτία, καθὰ στέρησις καὶ τῆς ἀφθαρτοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ μόνου ἀφθάρτου Θεοῦ, συνεπήγαγε καὶ τὴν φθοράν, καθόσον ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι φύσει ἀφθαρτος, ἀλλὰ πλάσμα προελθὸν διὰ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ «ἐκ τοῦ μὴ ὄντος», πρὸς τὸ ὅποιον καὶ τείνει ὡς κτίσμα ἄρτι μὴ ὄν, ἐξαρτώμενον κατὰ φύσιν παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ, διατηρούμενον καὶ συντηρούμενον διὰ τῆς ἀφθαρτοποιοῦ ἐνεργείας Αὐτοῦ.

Ἔσασύτως καὶ ἐναυῦθα τὰ διαζευκτικῶς ἐνδεχόμενα, διὰ τὸν ἀνωτέρω ἐκτεθέντα λόγον, εἶναι ἐξ ἑνὸς μὲν ἢ διὰ τῆς μετοχῆς εἰς τὴν ἀφθαρτοποιὸν καὶ συντηρητικὴν ἐνέργειαν τοῦ μόνου καὶ φύσει ἀφάρτου Θεοῦ ἀφθαρσία κατὰ μετοχὴν, ἐξ ἑτέρου δὲ ἢ φθορά, κατόπιν τῆς στέρησεως τῆς ἐνεργείας ταύτης, ἀποκλειομένης πάντως τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὀδυνηρὸν τῆ φθορᾶς.

Ἡ ἀμαρτία—φθορὰ ἐκφαίνεται καὶ ὡς ἀ-δυναμία, ὡς στέρησις δηλ. δυνάμεως. Συνεπεία ταύτης ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀντιστῆ εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἀσκουμένην καταπίεσιν, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀκόλουθον ταύτης κατολίπισθῃσιν καὶ ροπήν πρὸς τὸ κακόν, ἐξ ἑτέρου δὲ ἀδυνατεῖ νὰ ἐπανασυνδεθῆ μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὸ καὶ ἡ τοιαύτη ἐπαναγωγή του θ' ἀπαιτήση τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἰδικὴν φιλάνθρωπον ἔλξιν⁹⁷.

8) Ἡ ἀμαρτία, καθ' ὅτι στέρησις καὶ τῆς φωτιστικῆς καὶ λογοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ Ἀληθινοῦ Φωτὸς καὶ Λόγου, συνεπήγαγε σκοτασμὸν καὶ ζόφωσιν καὶ ἀλογίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ σκοτασμὸς δὲ οὗτος καὶ ἡ ἀλογία συνεπήγαγον τὴν πλάνην ὑπ' ἀμφοτέρας αὐτῆς τὰς ἐννοίας⁹⁸ καὶ τὴν συναφῆ εἰδωλοατρίαν.

96. Ἰ. Ρ ω μ α ν ἰ δ η, Προπατ. Ἀμαρτήμα, 65.

97. Πρβλ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ Θεολογ. Ἐκατ. Α' λα': «Ὀυδέποτε ψυχὴ δύναται πρὸς γνῶσιν ἐκτανθῆναι Θεοῦ, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Θεὸς συγκαταβάσει χρησάμενος ἄψηται καὶ ἀναγάγη πρὸς ἑαυτόν».

Χρστγ. Β' στ' 1: «Ὁς ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς Θεὸν Θεὸς Λόγος, νυνὶ κρατύνει μὴ σθένουσαν πάλαι, ἰδὼν φυλάξαι τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν...».

Ὁφν. Β' γ' 2: «Ἐλαει πρὸς αὐτὴν τὴν θεόδητον φύσιν, γαστρὸς τυράννου συγκεχωσμένην ἔροις...».

98. Περὶ τῆς σχέσεως τῆς πλάνης ταύτης ὡς αἰτίας τῆς εἰδωλοατρίας, πρβλ. Ν. Μ α τ σ ο ὑ κ α, Θεολογία καὶ Ἀνθρωπολογία, μν. 5.

9) Ἡ ἁμαρτία, ὡς κατάλυσις τῶν κατὰ φύσιν δεσμῶν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ, συνιστᾷ κατάλυσιν καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις νοεῖται μόνον ἐντὸς τῆς κατὰ φύσιν λειτουργικότητος αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ἡ ἁμαρτία ἐκφαίνεται καὶ ὡς δουλεία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς εἰς βάρος του δυναστεία τοῦ διαβόλου. Προσέτι δὲ καὶ ὡς δουλεία εἰς πάθη.

10) Ἡ ἁμαρτία, εἰσβάλλουσα διὰ τοῦ Ἀδὰμ εἰς τὸν κόσμον, ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῷ τὴν βασιλείαν αὐτῆς, καταστᾶσα κράτος καὶ δυναστεία, διὸ καὶ οἱ ἐκ τοῦ Ἀδὰμ γεννηθέντες πολιτογραφοῦνται αὐθαιρέτως ὑπ' αὐτῆς ὡς δούλοι καὶ ὑπήκοοι. Οὕτω καθίσταται αὕτη «παγγενῆς κατάρρα» καὶ «παγκληρία».

Ἡ ἁμαρτία ἔθεν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ συγκεφαλαιωτικῶς ὡς πολυδιάστατον καὶ πολύμορφον ἀρνητικὸν συμβεβηκός, ὀντολογικῶς ὅμως ἀνυπόστατος («μὴ ὄν»), ἠθικῶς δὲ ὡς αὐτεξουσίως ἠθελημένη ἀποκοπὴ καὶ μάκρυνσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ὅμως εἶναι ὑπαρκτικῶς ἐξηρημένος, ἀδυνατῶν νὰ ζήσῃ χωρὶς Ἐκεῖνον· ἐξ οὗ καὶ αἱ δυσμενεῖς ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον συνέπειαι⁹⁹.

99. Πρβλ. Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ἀθωνικοὶ Διάλογοι, Θεσ/νίκη, 1975, 14. «Ὁ ἄνθρωπος οὔτε μὲ τὸν Θεὸν θέλει νὰ εἶναι, ἀλλ' οὔτε δύναται νὰ ζήσῃ χωρὶς τὸν Θεόν». Περὶ τοῦ ὀντολογικῶς ἀνυποστάτου τῆς ἁμαρτίας, πρβλ. Μ. Βασιλ. κατὰ Εὐνομίου, Β' 27. ΕΠΕ 10, 206.